

Vassdraget er vernet i verneplan IV for vassdrag. Beskrivelsen nedenfor er hentet fra NOU 1983: 42 som beskriver vassdragene som er vurdert i Verneplan III for vassdrag.

148/4 LOMSDALSVASSDRAGET

Fylke: Nordland

Kommuner: Brønnøy, Vevelstad, Vefsn, Grane

Nedbørfelt: 240 km²

Skoggrense: 100-400 moh. Areal under denne: ca 7 %

Middelvannføring: 22 m³/s

Laveste/høyeste punkt: 0-1246 moh.

Marin grense: 130 moh.

Kraftpotensial: _ 442 GWh

Naturgeografiske regioner: 36a, 39b

Vassdragsbeskrivelse

Lomselva har sitt utspring i fjellområdene øst for Elgviddevatn (596 moh.) Strekingen herfra til utløpet i Storbørja innerst i Velfjorden er ca. 25 km.

Nedbørfeltet består hovedsakelig av glattskurt berg med lite løsmasser og er dominert av fjellområder. Mer enn 50 % av feltet ligger over 500 moh. Fjelltoppene ligger i en høyde fra 750-1200 moh. og dalførene skjærer seg stedvis dypt inni fjellmassivet. I noen av dalførene er det betydelig elveerosjon i dalbunnen. Med vekslende bergarter, strukturer, sprekker og forkastninger har de enkelte deler av feltet fått sitt særpreg. Dette i tillegg til at en ikke har betydelige kulturinngrep, gjør at vassdraget er særdeles vilt og uberørt.

Vassdraget omfatter mange sideelver og –bekker, hvorav de tre største er Henriksdalselva, Breivasselva og Tettingelva. Elveløpene er meget varierte, og veksler mellom strekninger med sammenhengende fosser og stryk, stilleflytende partier og store og små vatn.

Vatna dekker ca. 7 % av nedbørfeltet. Øvre Breivatn (502 moh) og Nedre Breivatn (239 moh), hver på ca. 2 km², er de største.

Området har grovt sett et oseanisk klima med årsnedbør opp mot 3000 med mer enkelte steder. I normalperioden 1901-1930 hadde Strompdal 2394 med mer. Nedbørmaksimum er i oktober. Årsmiddeltemperaturen ligger et sted mellom 5,8°C (Brønnøysund) og 2,3 °C (Majavatn).

I de vestlige deler, vesntlig Tettingelvas felt, består berggrunnen av omdannede kambrosilurske sedimenter. Disse grenser i øst mot harde, vesentlig granittiske bergarter tilhørende Bindalsmassivet, som er et av de største ”granitt”-massiver i den kaledonske fjellkjeden. I feltets sørøstlige hjørne opptrer igjen omdannede kambrosilurske sedimenter, samt forskjellige gneiser.

Det finnes lite morenemateriale i nedbørfeltet. For det meste er fjellet nakent og blankskurt, med rasmateriale ved foten av flere dalsider, men i samløpene og utløpene har elvene lagt opp til dels betydelige mengder materiale.

Fjellvegetasjonen er vesentlig lavalpin, men det meste av fjellområdene er uten plantedekke. Områder med havstrand, dyrka mark og myr under skoggrensa dekke et ubetydelig areal, mens barskog, mest gran, utgjør 3 % og løvskog 2 % av arealet.

Det finnes ikke lenger fast bosetting langs vassdraget, men tidligere fantes noen gårdsbruk, som Børjeøra, Tettingdal, Strompdal og Lomsdal, som alle var fraflyttet innen 1955. Ved disse finnes mindre partier delvis gjenvokst kulturmark. Det er ingen veier innen feltet.

Ved Børjeøra finnes ennå spor etter hogst og noen mindre granplantefelt. I Tettingdalen er til dels store arealer bjørkeskog fjernet (hogd eller ringet) or tilplantet med gran. Et mindre granplantefelt finnes ved utløpet av Breivasselva.

Tettingelva er regulert og blir ført vestover til kraftverket ved Langfjorden. Ved sterk nedbør har elva likevel betydelig vannføring. Tettingvatnet kan reguleres 10 m opp og 11 m ned.

Geofag

En stor del av arealet har bart fjell eller tynt dekke av løsmateriale, slik at avrenningen er rask og magasinkapasiteten er liten ut over de naturlige bassengene.. Pga. høy og ofte intens nedbør i tillegg er derfor avrenningen sterkt skiftende slik at Lomsdalselva ofte går flomstor.

Lys grå granitter av kaledonsk alder dominerer berggrunnen i nordlige og sentrale deler av vassdraget. Kraftige sprekkesystemer går nordvest-sørvest og nordvest-sørøst. Øst og vest for det granittiske massivet ligger omdannede kambrosilurske bergarter. I øst består disse av glimmer-, kvarts- kalksilikatgneisser, i vest finkornet glimmerskifer, amfibolitt og marmor.

Halvparten av nedbørfeltet ligger høyere enn 500 moh. med fjelltopper på over 1200 moh. Landformene er preget av breutformete daler og bekkener, som Lomsdalen og øvre og nedre Breivatne. Noen av dalførene har i tillegg vært utsatt for sterk elveerosjon slik at dalbunnen har dypt nedskårne elvegjel.

Under innlandsisens største utbredelse har brebevegelsen vær mot vest men har seinere fulgt de lokale landformene. Breelvmateriale finne i form av en sandur, den er avsatt på tørt land, innerst i Lomsdalen, og i terrasser ut mot dalmunningen ved Børjeøra. Ved Strompdalen gård og i Seterdalen ligger det terrasser opp til en høyde på ca. 130 moh. som antas å angi marin grense.

Tykt morenedekke er stort sett begrenset til områder der det har vært botnbreer. På slike steder opptrer også morenehauger og israndavsetninger. Eksempelvis er det tykt morenedekke mellom øvre og nedre Brevatn. Der ligger også en israndavsetning som er sammensatt av flere markerte rygger i en lengde på 6 km. Denne israndavsetningen mellom Breivatna er lagt opp da brekanten sto i dette området, sannsynligvis i Preboreal til (10 000 – 9 000 år før nå). Botnbreer har vært aktive også etter den tid.

Elveløpene er varierte fra stryk og fosser i trange gjel til langstrakt og rolige loner. Hovedelva følger svakhetslinjer i undergrunnen og endrer stadig retning.

Ut i nedre Grunnvatn (245 moh.) føres betydelige mengde sandig materiale, og vatnet er i ferd med å bli gjenfylt. På deltaet i sør skifter elveløpet stadig leie.

I Øvre Lomsdal kommer Henrikselva inn fra nord. Både denne og hovedelva er sterkt bunntransporterende, og store mengder grovt materiale blir ført ut i dalbekkenet. I denne del av dalen finnes også en rekke spor etter tidligere fluvial aktivitet.. I mer finkornig materiale finnes eldre elveløp i flere nivåer. Meandre ble da utviklet i dette materialet.

Mot samløpet med Breivasselva, som kommer inn fra sør, går hovedelva i stryk og foss og bunnmateriale er igjen grovt. Dalbunnen er meget trang og elva får tilført rasmateriale spesielt fra nordsiden. Samløpsområdet med Breivasselva er et nytt akkumulasjonsområde. På nytt går elva i gjel og i foss før den flater ut mot utløpet. De siste to kilometrene før utløpet er akkulasjonsområdet for bunntransportmateriale fra dette gjelet og fra dalsidene.

Materialet er steinet like ut til sjøen. Tettingelva fra sør, som nå bare er aktiv under flom, fører også grovt materiale ut i området. Lomsdalselva gjør en stor sving nordover før den når sjøen. Den har gravd seg ned i løsmaterialavsetningene og utviklet flere terrassenivåer.

Slamtransporten og transporten av løste stoffer ved utløpet er minimal. For et år med middelavrenning er det beregnet at det føres ut 1500 tonn slam. Mengden bunntransportert materiale er ikke beregnet, men andelen anslås å utgjøre mer enn 90 % av den totale transport.

Kvartærgeologiske er den markerte israndavsetningen mellom Brevatna av interesse, da feltet for øvrig er fattig på slike former. Fluvialt er vassdraget egnet for videre studier av bunntransport og løpsutvikling i grovkornet materiale.

Vannsystemet er urørt helt fram til 2 km før utløpet i fjorden. Vassdraget har derfor stor verdi som referansefelt.. Viktig er å bemerke at alle prosesser innen feltet kan foregå uforstyrret og uten skade for noen. I dag har vi få nedbørfelt hvor dette er tilfelle.

Vassdraget har videre stor verdi som geofaglig typevassdrag for Nordlands sørlige kyststrøk.

Botanikk